

MIRJA HILTUNEN

Dialogista taidetta, taidekasvatusta ja marginaalin uudelleen määrittelyä

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta järjesti yhteistyössä usean eurooppalaisen yliopiston kanssa AMASS–Dialogical arts through sustainable communities: acting on the margins, redefining empowerment -konferenssin 16–18.2.2022 Rovaniemellä (ks. <https://www.amassconference.com/programme.html>). Varsinainen konferenssi oli kolmipäiväinen, mutta sitä edelsi yhden päivän mittainen Policy Round Table -tapahtuma. Molemmat tapahtumat kokosivat runsaan joukon osallistujia Euroopasta ja laajemminkin pohtimaan taiteen mahdollisuuksia yhteiskunnallisen eriarvoistumisen ehkäisyssä.

Konferenssi liittyy Euroopan komission yhteisrahoitteeseen AMASS: Acting on the Margins: Arts as Social Sculpture (1.2.2020–31.1.2023) -projektiin, jota johtaa Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta (ks. <https://www.ulapland.fi/EN/Webpages/AMASS>). Hankkeen keskeisenä tavoitteena on kehittää monitieteisiä menetelmiä taiteen yhteiskunnallisten vaikutusten löytämiseksi, arvioimiseksi ja hyödyntämiseksi. Se pyrkii myös vähentämään syrjäytymistä naisten, lasten ja vähemmistöryhmien keskuudessa hyödyntämällä erilaisia osallistavan taiteen muotoja sekä kouluttamalla osallistujia taideperustaisten pedagogisten menetelmien avulla.

AMASS-hanke kehittää palvelumuotoilun, kuvataidekasvatuksen ja kuvataiteen toimintamalleja ja tutkimusta sosiaalisten ongelmien

ratkaisemiseksi Euroopan reuna-alueilla. Konsortiossa ovat Lapin yliopiston lisäksi mukana Maltaan yliopisto, Kaarlen yliopisto Tšekin tasavallasta, Corvinuksen yliopisto Unkarista, Paco Design Collaborative Italiasta, Leedsin yliopisto Englannista, Boråsin yliopisto Ruotsista ja APECV Portugalista. Hankkeen projekteihin on kiinnittynyt satoja osallistujia Euroopan reuna-alueilta. Mukaan on kutsuttu romaninaisia, maahanmuuttajia, erityistä tukea tarvitsevia ryhmiä, sukupuolivähemmistöihin kuuluvia, köyhien esikaupunkialueiden ja haja-asutusalueiden lapsia sekä nuoria.

Merkillepantavaa on, että usean hankkeen piirissä toteutetun osatutkimuksen menetelmällisenä valintana on taideperustainen toimintatutkimus, jossa tutkija–taiteilijan ja usein myös pedagogin monet roolit yhdistyvät (Jokela, Hiltunen & Huhmarniemi 2019; Jokela & Huhmarniemi 2020). Taideperustaisen toimintatutkimuksen keskeisenä tavoitteena ei ole kehittää taiteilija–opettaja–tutkijan omaa taiteellista ilmaisua, vaan vuorovaikutusta yhteistyöhön osallistuvien muiden taiteilijoiden, tutkijoiden, yhteisön ja osallistujien välillä, mistä konferenssin lähes 70 esitelmää antoivat monipuolisen kuvan.

Esillä olleiden tutkimusten tavoitteet kohdistuvat usein yhteisön voimaantumiseen, yhteiskunnalliseen muutokseen, vastuullisuuden tai yhteisöllisyyden lisääntymiseen. Kyse on samalla taidekasvatuksen prosessien kehittä-

misestä. Taideperustaisella toimintatutkimuksella on yhteneväisyyksiä lisäksi palvelumuotoilun prosesseihin, joissa taiteilija–muotoilijat pyrkivät ratkaisemaan yhteisöjen ja ympäristöjen ongelmia yhteisöllisten ja vuorovaikutteisten menetelmien avulla.

Helmikuisen konferenssin teema, *Dialogical arts through sustainable communities: acting on the margins, redefining empowerment*, liittyy selkeästi Kasvatus-lehden teemaamme tiedostavasta taidekasvatuksesta. Molemmissa yhteyksissä avainroolina ja lähtökohtana nähdään taiteen kyky synnyttää vuoropuhelua ja keskustelua tärkeistä yhteiskunnallisista haasteista, jotka ovat usein kietoutuneet marginaaleihin ja sijaitsevat niissä.

Sosiaalinen veistos

AMASS-hankkeen nimi, *Art as social sculpture*, viittaa kuvataiteilija Joseph Beuysin jo vuonna 1976 lanseeraamaan sosiaalinen veistos -käsitteeseen. Se perustuu dialogisiin käytäntöihin, joita Beuys kuvaili ”ajattelemiseksi, puhumiseksi ja kuuntelemiseksi muiden kanssa” (Harlan 2004; Kuspit 1993, 98–99). Beuys pyrki muuttamaan tapoja, joilla taiteilijat ovat vuorovaikutuksessa niin laajemman yleisön kuin taidemaailman yleisön kanssa (Thistlewood 1995). Sittemmin sosiaalisesti sitoutunut taide on kehittänyt käytäntöjä ja tapoja olla vuorovaikutuksessa erilaisten instituutioiden kanssa. Sosiaalisen veistoksen voidaan nykyään katsoa koostuvan kokoelmasta moniulotteisia toimia, jotka muokkaavat taidetta yhteiskunnallisen muutoksen välineeksi vuoropuhelun ja aktivismin kautta. Myös yhteisöllinen taidekasvatus voidaan nähdä yhtenä näistä keinovaroista.

Ihmisten ja yhteisöjen välinen yhteys syntyy monilla tavoin ja on usein vaikeasti hahmotettavaa. AMASS-konferenssissa esiteltiin luovia dialogin muotoja, joiden avulla konkretisoitiin sitä, mitä sosiaalinen veistos voi tarkoittaa nykyään. Puheenvuoroissa tuotiin esille esimerkiksi, että tietyissä asemissa ja yhteyksissä myös yhteisöjen vahvuudet, haastei-

den tai heikkouksien sijasta, voivat jäädä huomioimatta tai jäädä kokonaan huomaamatta. Mitä silloin mahdollisesti menetetään? Ja taidekasvatuksen näkökulmasta tarkasteltuna, mitä puolestaan voidaan saavuttaa, jos yksilöiden ja yhteisöjen vahvuudet voidaan saattaa näkyviin?

Konferenssin ydinkysymys kuuluikin: miten taiteet voivat toimia keinona tuoda sekä valtaviiran että marginaalien edustajia yhteen? Keynote-puheenvuoroissa ja tutkijoiden esitelmissä tuotiin monipuolisesti esiin taiteen ja taidekasvatuksen roolia osana yhteiskunnallista muutosta. Puheenvuorot ovat taltioitu, ja niihin pääsee tutustumaan kongressisivuston kautta (<https://www.ulapland.fi/EN/Web-pages/AMASS>). Myös mittava, lähes 70 abstraktia sisältävä abstraktikirja antaa kattavan kuvan kongressin teemoista ja samalla katsauksen ajankohtaiseen taiteen sekä taidekasvatuksen tutkimukseen (ks. Wilson, Maksimović & Miettinen 2022).

Active Witnesses -näyttely

Taiteiden tiedekunnan konferensseihin liittyy usein saumattomasti taiteellisia esityksiä ja näyttelyitä. Myös AMASS-konferenssissa oli tieteellisten esitysten lisäksi mukana useita taiteilijapuheenvuoroja sekä laaja kansainvälinen taidenäyttely. Taiteiden tiedekunnan Galleria Valon Arktikumiin koottu *Active Witnesses -näyttely* (17.2.–13.3.2022) esitteli AMASS-hankkeen piirissä toteutettuja taideperustaisia projekteja, niissä työskennelleitä ihmisiä, tutkimustuloksia sekä lukuisissa työpaikoissa syntyneitä taideteoksia. Esillä oli lisäksi toiminnasta kertovia videoita sekä muita tutkimustyöskentelyä taustoittavia dokumentteja.

Active Witnesses -näyttelyn kuraattorina toimi taiteilija ja taidealan kouluttaja, professori Raphael Vella Maltaan yliopistosta. Näyttelyn suunnittelusta vastasi tutkija Amna Qureshi Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnasta. Näyttelyssä luotiin katseita eri kulttuuritaustaisten kokemuksiin sekä elämää ohjaaviin realiteetteihin, joihin taidetyöpajoihin osal-

listujilla on ensi käden kokemusta. Näyttelyn erityisenä tavoitteena oli tuoda sosiaalisesti sitoutuneisiin taideprojekteihin osallistuneet naiset, lapset ja vähemmistöryhmien edustajat nähdyiksi ja kuulluiksi.

Näyttelyyn koottujen, lukuisten Euroopassa toteutettujen AMASS-hankkeen yhteisötaideteosten ja taidetyöpajojen yhteisenä nimittäjänä on sosiaalisesti sitoutunut taide, ja useissa on mukana myös vahva taidekasvatuksen ammattilaisten panos. Sosiaalisesti sitoutunut taide ja yhteisöllinen taidekasvatus nähdäänkin hankkeessa yhtenä keinona vastata kulttuurista syrjäytymistä ja syrjintää koskeviin kysymyksiin tuntein, sanoin ja teoin. Näyttelyn kotisivulla on mahdollisuus tutustua kokonaisuuden lähtökohtiin ja toteutukseen tarkemmin myös sen virtuaalitoteutuksen kautta (Active Witnesses 2022).

Lähteet

- Active Witnesses 2022. <https://amassproject.weebly.com/exhibition-active-witnesses.html>. (Luettu 20.3.2022.)
- Harlan, V. (toim.) 2004. What is art? Conversation with Joseph Beuys. Käänt. M. Barton & S. Sacks. Lontoo: Clairview Books.
- Jokela, T., Hiltunen, M. & Huhmarniemi, M. 2019. Art-based action research: Participatory art education research for the North. Teoksessa A. Sinner, R. Irwin & J. Adams (toim.) Provoking the field: International perspectives on visual arts PhDs in education. Bristol: Intellect, 45–56.
- Jokela T. & Huhmarniemi, M. 2020. Taideperustainen toimintatutkimus soveltavan taiteen kehittämisen välineenä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (toim.) Luontokuvaus soveltavan taiteena. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 39–61. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-202-3>
- Kuspit, D. 1993. The cult of the avant-garde artist. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thistlewood, D. (toim.) 1995. Joseph Beuys: Diverging critiques. Tate Gallery Liverpool Critical Forum 2. Liverpool: Liverpool University Press.
- Wilson, P., Maksimović, M. & Miettinen, S. (toim.) 2022. Dialogical arts through sustainable communities: Acting on the margins, redefining empowerment. Rovaniemi: Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-298-6>

AMASS acting on the margins
arts as social sculpture

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement n.º 870621.